

Ангъни Бийвър
ВТОРАТА СВЕТОВНА ВОЙНА
Том 2

София, 2022

ANTONY BEEVOR
THE SECOND WORLD WAR

Copyright © Antony Beevor 2012

© Издателство „Изток-Запад“, 2022

Всички права запазени. Нито една част от книгата не може да бъде размножавана или предавана по какъвто и да било начин без изричното съгласие на издателство „Изток-Запад“.

© Мария Кондакова, превод, 2022

© Деница Трифонова, оформление на корицата, 2022

ISBN 978-619-01-0973-0

ВТОРАТА СВЕТОВНА ВОЙНА

— **ТОМ 2** —

АНТЪНИ БИЙВЪР

Превод от английски
Мария Кондакова

На Майкъл Хауард

Съдържание

28. Европа зад бодливата тел	9
29. Битката за Атлантика и стратегическите бомбардировки.....	31
30. Тихият океан, Китай и Бирма	56
31. Битката при Курск	67
32. От Сицилия до Италия.....	86
33. Украйна и Техеранската конференция	107
34. Шоа с газ	118
35. Италия – неподатливата слабост	130
36. Съветската пролетна офанзива	148
37. Тихият океан, Китай и Бирма	155
38. Пролетта на очакванията	172
39. „Багратион“ и Нормандия	193
40. Берлин, Варшава и Париж	211
41. „Офанзивата Ичиго“ и Лейте	228
42. Несбъднати надежди.....	245
43. Ардените и Атина.....	268
44. От Висла до Одер	289
45. Филипините, Иво Джима, Окинава, нападенията срещу Токио	308
46. Ялта, Дрезден, Кьонигсберг.....	327
47. Американци на Елба	342
48. Берлинската операция	355
49. Градове на мъртвци	378
50. Атомната бомба и подчинението на Япония	392

<i>Благодарности</i>	407
<i>Съкращения</i>	409
<i>Бележки</i>	411
<i>Показалец</i>	429
<i>За автора</i>	443

Карти

1. Битката при Курск (5–23 юли 1943 г.)	70
2. Сицилия и Италия (юли 1943–юни 1944 г.).....	88
3. Бирма	159
4. „Овърлорд“ (6 юни 1944 г.)	182–183
5. Операция „Багратион“ (юни–август 1944 г.)	198
6. Лейте и Филипините (октомври 1944 г.)	237
7. Арденската офанзива (декември 1944 – януари 1945 г.)	271
8. От Висла до Одер (12–31 януари 1945 г.)	291
9. Обкръжението на Берлин (1945).....	360

Европа зад бодливата тел

1942–1943

Нахлуването в Съветския съюз дава отражение върху германската окупационна политика в почти цяла Европа. На изток упоителното, но и плашещо в същото време съзнание, че имат власт над милиони хора, тласка допълнително нацистите към терор, на който разчитат, за да постигат целите си. Въпреки че в началото някои старши офицери и администратори са се надявали да привлекат на своя страна в кръстоносния си поход срещу болшевиките определени националности като жителите на балтийските страни и украинците, Хитлер вижда смисъл единствено в насаждането на страх. Както в случая с Полша, той смята, че техните държави трябва да бъдат напълно заличени от картата.

Въпреки че Хитлер се отвращава от мисълта за славяни в униформата на Вермахта, близо един милион съветски граждани служат под някаква форма в германската армия и СС. Повечето са взети по принуда от военнопленнически лагери, където ги чака гладна смърт, и изпратени като невъоръжени помощници – „хиви“ – в германски дивизии. Между тези „ивановци“ обаче има и някои, които са включени неофициално в подразделенията като редовни войници. Командир на 12-а танкова дивизия от СС „Хитлер Югенд“ по-късно говори с гордост за своя руски шофьор и телохранител, който го придружавал навсякъде. Повече от 100 000 служат – с повече или по-малко ентузиазъм и усърдие – в Руската освободителна армия на генерал Власов и в „казашки“ корпус за борба с партизаните на съветска територия, а по-късно в Югославия и Италия. Украинските полицаи и надзиратели в концентрационни лагери се сдобиват с ужасна репутация заради жестокостта си. Химлер също записва латвийци, естонци, етнически кавказци и дори босненски мюсюлмани във формациите на Вафен СС. През 1943 г. той сформира и украинска дивизия, която обаче е наречена дивизия „СС Галиция“, за да не предизвиква гнева на Хитлер.¹ В нея извяват желание да се включат 100 000 украинци, от които са приети само една трета.

Отношението към цивилните в окупираните територии и към военнопленниците остава ужасно. До февруари 1942 г. около 60% от трите и половина ми-

лиона пленени червеноармейци измират от глад, болести и непоносими условия на живот. Безмилостният подход на нацистите е не само повод за гордост. Дехуманизацията на жертвите от няколко групи – евреи, славяни, азиатци и роми – е целенасочено търсена, за да се представи следствието като причина: да ги принизят чрез унижения, страдания и глад до нивото на животни и по този начин да „докажат“ тяхната генетична непълноценност.

Хаотичното съперничество между сатрапите на Хитлер на изток надминава дори конкурентните борби между нацистката партия и различните органи на управление. Алфред Розенберг е назначен за министър на източните територии, но му подлагат крак при всяка възможност. Неговият Остминистерийум е обект на подигравки, отчасти защото Розенберг е един от малкото цивилни държавни ръководители, които искат да привлекат представители на бивши съветски националности във войната срещу болшевиизма. Гьоринг, който отговаря за военната икономика, просто иска да ограби напълно окупираните райони и да умори от глад населението им, докато желанието на Химлер е да ги прочисти с масови убийства, за да ги подготви за германска колонизация. Затова Розенберг няма контрол върху сигурността, снабдяването с храни или икономиката, което означава, че няма контрол върху нищо. Той няма власт даже над Ерих Кох – райхс-комисаря за Украйна и гаулайтер на Източна Пруссия. Бруталният пианица Кох нарича местните жители „негри“².

Измисленият от Херберт Баке „План на глада“, който се очаква да доведе до смъртта на 30 милиона съветски граждани, остава само на хартия. Гладът е масов, но не и организиран по плана на нацистите. Командващите от армията заобикалят заповедите да уморят от глад населението на градовете чрез обсада, тъй като Вермахтът има нужда от голям брой живи съветски работници, които да обслужват нуждите му. Още по-ялова се оказва идеята на Баке да изхранват с местни ресурси както Вермахта на Източния фронт, така и самия Райх. Земеделието в украинската „житница“ на практика се е сринало вследствие от съветската тактика на изгорената земя, щетите от войната, обезлюдяването, евакуацията на тракторите и партизанската дейност. Да се изхранват с местна продукция за Вермахта означава да конфискуват фураж и зърно и да колят безразборно домашни птици и добитък, без да мислят за снабдяването в перспектива, да не говорим за оцеляването на цивилните, които произвеждат храната. Липсата на подвижен железопътен състав и моторни превозни средства означава, че по-голямата част дори от наличните храни не могат да се разпределят според реалните нужди.

Нацистките идеи за бъдещето се свеждат почти изцяло до нелепи фантазии. „Генералният план за изтока“ предвижда германска империя, която стига до Урал, с магистрали, свързващи нови градове, сателитни градчета и образцови села и ферми, в които живеят въоръжени заселници и „унтерменшен“ – роби,

които обработват земята. Хитлер мечтае за *gemütlich** германски колонии със зеленчукови и овощни градини върху площите, където неговите айнзацгрупи от СС някога са сеели смърт. Като ваканционен център ще служи Крим, преименуван на Готенгау, който ще стане германската Ривиера. Главният проблем обаче е как да намерят достатъчно хора, подлежащи на „регерманизация“, които да запълнят източните територии. Много малко датчани, холандци и норвежци са изразили подобно желание. Съществува дори налудничавата идея да изпращат славяни в Бразилия, а на тяхно място да върнат германски заселници от провинцията Санта Катерина. По времето, когато германците претърпяват поражение при Сталинград и се изтеглят от Кавказ, вече е ясно, че няма дори приблизително толкова германци – истински, новозаписани или възвращенци, – че да изпълнят набелязаната цел от 120 милиона и по този начин да удовлетворят представите на Хитлер и Химлер.

Етническото прочистване и масовите премествания на хора в Централна Европа са не само жестоки – те са невероятно пропиляване на човешка сила и ресурси в критичен момент от войната. Оказва се, че заселниците не могат да обработват земята толкова добре като предишните ѝ стопани и земеделското производство спада катастрофално.

Германската военна машина, разтегната върху прекомерно обширна територия, изпитва отчаян недостиг на човешка сила; затова Фриц Заукел, в сътрудничество с министъра на въоръжението Алберт Шпеер, пътува из окупираните области и страни, за да набави пет милиона работници за принудителен труд във фабрики, мини, металургични заводи и ферми. В Райха изникват безброй лагери за тази набъбваща маса от робска работна сила. За германските цивилни, които ги гледат уплашено с крайцеца на околото си, тези чужденци са врагове в собствената им страна. Повечето нацистки ръководители се чувстват неловко от осъзнаването на парадокса, че след като са започнали да се освобождават от „расово нежелателното“ си население, сега докарват стотици хиляди души от същата категория в самата Германия.

Нацистките чиновници на високи постове са обещали „великогерманска икономическа сфера“³ и европейски икономически съюз, които да повишат жизнения стандарт, но противоречивите мерки и импулсивният стремеж към експлоатация на подчинените страни постигат противоположния резултат. Завладените страни са принуждавани да плащат разходите за собствената си окупация от германските войски. Много предприятия се облагодетелстват от близкото сътрудничество с техните нови господари, но в почти всички държави с изключение на полунезависимата Дания населението като цяло обеднява значително. Повечето западноевропейски страни са заставени да предават между

* Приветливи. (Всички бележки под линия без изрично отбелязаните са на преводача.)

една четвърт и една трета от всичките си приходи, а Германия си запазва голяма част от земеделската продукция на всяка от тях, за да гарантира, че собствените ѝ граждани не гладуват. В окупираните страни това става причина за развихрянето на черен пазар и главозамайващо нарастване на инфлацията.

Почти от самото начало Чърчил силно се надява да превърне недоволството на европейците под нацистка окупация в открит бунт. През май 1940 г. той е назначил д-р Хю Далтън, заможен социалист, за министър на икономическата война и отговорник за създаването на Управлението за специални операции. Далтън не е популярен в Лейбъристката партия, но като противник на политиката на отстъпки към Хитлер в края на 30-те години той е направил много, за да я отдръпне от пацифистката ѝ позиция. Отдавна е голям почитател на Чърчил, въпреки че премиерът не му отвърща със същите чувства. Той не може да „понася гръмливия глас и шарещия му поглед“⁴ и казва за сър Робърт Ванситарт, постоянен помощник-министър във Форин Офис през 30-те години: „Невероятен човек е Ван! Той дори харесва д-р Далтън.“⁵

Далтън, който се възхищава пламенно от поляците, привлича на работа полковник Колин Гъбинс, който е бил офицер за свръзка с полската армия по време на нейните битки през 1939 г. Гъбинс по-късно става началник на Управлението за специални операции. Полската съпротива е източник на вдъхновение за УСО. Дори след капитулацията на страната в края на септември 1939 г. полски войници продължават борбата в окръг Келце под командването на майор Хенрик Добжански до май 1940 г., докато други поддържат съпротивата в района на Сандомеж покрай горното течение на Висла. В УСО е създаден полски отдел, но неговата роля е просто да работи с Шесто бюро* на полската армия в Лондон и да му оказва подкрепа. В окупирана Полша няма изпратена военна мисия, затова поляците ръководят сами дейността. След големия принос на полските пилоти в Битката за Британия УСО успява да убеди ръководството на Кралската авиация да оборудват един бомбардировач „Уитли“ с допълнителни резервоари за гориво, за да може да извършва дългия курс на отиване и връщане от база в Шотландия. За първи път спускат полски куриери на 15 февруари 1941 г. Проектирани са и парашутни контейнери, за да спускат оръжия и експлозиви за бъдещата Армия Крайова, Вътрешната армия, която действа в Полша.

Полският патриотизъм е романтичен в известен смисъл, но той остава удивително непоколебим през най-мрачните дни на нацистко и съветско потисничество. Освен масовото изстребване и отделните убийства, последвали германското нахлуване, над 30 000 поляци са изпратени в лагери, голяма част от тях – в

* Отдел на полския генерален щаб в изгнание, създаден, за да подпомага подривната дейност срещу нацистите в Полша. Оглавява го бившият началник на полското разузнаване.